

MENING SOHAMDAGI IZ QOLDIRGAN ALLOMA: "ABU ALI IBN SINO – TABOBAT VA FALSAFA SULTONI"

Shoymardanova Maftuna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Filologiya fakulteti 1-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20084490>

Annotatsiya. ushbu maqolada buyuk qomusiy olim Abu Ali ibn Sinoning jahon ilm-fani, xususan, tibbiyot va falsafa sohalariga qo'shgan ulkan hissasi tahlil qilinadi. Allomaning "Tib qonunlari" va "Kitob ash-shifo" kabi shoh asarlarining mazmun-mohiyati, mikrobiologiya, farmakologiya va psixosomatika fanlari rivojidadagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, maqolada Ibn Sinoning ilmiy merosi bugungi kun yosh mutaxassislari uchun ma'naviy va kasbiy namuna ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Abu Ali ibn Sino, Avitsenna, Tib qonunlari, Kitob ash-shifo, o'rta asrlar uyg'onish davri, tibbiyot, falsafa, psixosomatika, karantin, farmakologiya.

Annotation: this article analyzes the immense contribution of the great encyclopedic scholar Abu Ali ibn Sino to world science, particularly in the fields of medicine and philosophy. The core essence of his masterpieces, such as "The Canon of Medicine" and "The Book of Healing," is explored, alongside their role in the development of microbiology, pharmacology, and psychosomatics. Furthermore, the article demonstrates how Ibn Sino's scientific heritage serves as a spiritual and professional model for today's young specialists.

Keywords: Abu Ali ibn Sino, Avicenna, The Canon of Medicine, The Book of Healing, Medieval Renaissance, medicine, philosophy, psychosomatics, quarantine, pharmacology.

Insoniyat sivilizatsiyasi tarixida shunday siymolar borki, ularning ilmiy merosi va kashfiyotlari asrlar o'tsa-da, o'z dolzarbligini yo'qotmaydi. Shunday buyuk daholardan biri, shubhasiz, Abu Ali ibn Sinodir (980–1037). G'arb olamida "Avitsenna" nomi bilan e'tirof etilgan bu zot nafaqat Sharq uyg'onish davrining, balki butun dunyo ilm-fani rivojlanishining bosh arxitektorlaridan biri hisoblanadi. Uning ensiklopedik bilimlari tibbiyot, biologiya, falsafa, astronomiya, matematika va musiqa kabi 20 dan ortiq sohalarini qamrab olgan. Mazkur maqolada Ibn Sinoning hayoti, uning ilm-fanga qo'shgan inqilobiy hissasi va nima uchun u bugungi kun mutaxassisi uchun ham eng muhim ma'naviy ustoz ekanligi haqida so'z yuritamiz.

1. Allomaning Hayot Yo'li: Abu Ali ibn Sino 980-yilda qadimiy Buxoro yaqinidagi Afshona qishlog'ida dunyoga keldi. O'sha davr Buxorosi Somoniylar davlatining poytaxti sifatida ilm-fan va madaniyatning eng yirik markazi edi. Ibn Sinoning favqulodda iqtidori bolaligidanoq namoyon bo'ldi: 10 yoshida: Qur'oni Karimni to'liq yod olib, tilshunoslik va adabiyot darslarini yakunladi. 16-17 yoshida: O'z davrining barcha zamonaviy ilmlarini, xususan, tibbiyotni mukammal egallab, mashhur tabib sifatida tanildi. Kutubxona kaliti: Somoniy hukmdori Nuh ibn Mansurni og'ir xastalikdan qutqarishi evaziga u o'sha davrdagi dunyoning eng boy xazinasini — "Sivon ul-hikma" (Hikmatlar xazinasini) kutubxonasidan foydalanish huquqini qo'lga kiritdi. Ibn Sino o'zining qisqa, ammo mazmunli umri davomida 450 dan ortiq asar yozgan bo'lib, bizgacha 240 tasi yetib kelgan. Ularning katta qismi falsafa va tibbiyotga oid bo'lib, insoniyat tafakkurini o'zgartirib yuborgan.

2. Tibbiyotda Inqilob: "Tib Qonunlari" Ibn Sinoning eng buyuk asari — "Al-Qanun fi-t-Tibb" (Tib qonunlari) asridir. Bu besh kitobdan iborat asar 600 yil davomida Sharq va G'arbda asosiy tibbiy darslik bo'lib xizmat qildi. 1-kitob: Tibbiyotning nazariy asoslari, anatomiya,

gigiyena, salomatlikni saqlash qoidalari. 2-kitob: kitob "Soddadorilar" — 800 ga yaqin o'simlik, hayvon va ma'danlardan olingan dori vositalari. 3-kitob: Xususiy patologiya: inson a'zolarida (boshdan oyoqqacha) uchraydigan kasalliklar. 4-kitob: Umumiy kasalliklar (isitma, jarrohlik, o'simtalar, yuqumli kasalliklar) va kosmetika. 5-kitob: Farmakopeya — murakkab tarkibli dorilar tayyorlash va ularning ta'sir qilish usullari. Mikrobiologiyaning "Otasi" Ibn Sino zamonaviy mikrobiologiya vujudga kelishidan asrlar oldin, kasalliklarning tarqalishida ko'zga ko'rinmas mayda jonzotlar (mikroblar) ishtirok etishini taxmin qilgan. U vabo, chechak va qizamiq kabi yuqumli kasalliklarning suv va havo orqali o'tishini ilmiy asoslab bergan hamda karantin usulini joriy qilgan. Bu usul hatto XXI asrda ham (COVID-19 davrida) insoniyatni saqlab qolishning eng samarali yo'li bo'lib qolmoqda.

3. Falsafa va Ruhshunoslik: Tana va Ruh Uyg'unligi Ibn Sino nafaqat tabib, balki "Shayx ur-Rais" unvoniga sazovor bo'lgan buyuk faylasuf edi. Uning "Kitob ash-shifo" (Shifo kitobi) asari inson ruhining johillikdan bilim orqali qutulishi (shifo topishi) haqidadir. Psixosomatika asoschisi: Alloma inson salomatligida ruhiy holatning ahamiyatini birinchilardan bo'lib isbotlagan. Uning mashhur "Ikki qo'zichoq tajribasi" (bo'ri yonidagi qo'zichoqning stressdan o'lishi) bugungi kunda psixosomatika fanining fundamenti hisoblanadi. U "Vahima — kasallikning yarmi, xotirjamlik — sog'likning yarmi, sabr esa shifoning boshlanishidir" deb ta'kidlagan.

4. Jahon Ilm-faniga Ta'siri Ibn Sinoning asarlari XII asrdan boshlab lotin tiliga tarjima qilingan. "Tib qonunlari" Yevropaning eng nufuzli universitetlarida (Monpelye, Parij, Bolonya) XVII asrgacha asosiy manba sifatida o'qitilgan. Uyg'onish davrining buyuk vakillari, jumladan Leonardo da Vinchi, Ibn Sinoning anatomik chizmalari va tushunchalariga tayangan holda o'z tadqiqotlarini olib borishgan.

5. Nima uchun Ibn Sino — Mening Ma'naviy Ustozim? Biologiya va tibbiyot sohasida izlanayotgan mutaxassis sifatida, Ibn Sino shaxsiyati men uchun uchta muhim hayotiy darsni beradi:

- ✓ Vaqtni Qadrlash: U hatto safarda, ot ustida yoki qamoq kabi eng og'ir sharoitlarda ham ijod qilishdan to'xtamagan. Bu bizga har qanday vaziyatda maqsad sari intilishni o'rgatadi.
- ✓ Komillik va Polimatiya: Alloma faqat bitta tor soha bilan cheklanib qolmay, borliqni butunligicha o'rganishga intilgan. Bu zamonaviy "Life-long learning" (umr bo'yi o'qish) tamoyilining eng yorqin namunasidir.
- ✓ Insonparvarlik (Gumanizm): Ibn Sino uchun tibbiyot shunchaki fan emas, balki insonlarga xizmat qilish vositasi edi. "Tabibning so'zi ham dori bo'lishi kerak" degan g'oyasi bugungi kunda har bir mutaxassis uchun axloqiy mezon bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, Abu Ali ibn Sino — insoniyat tarixidagi eng yorqin intellektual yulduzlardan biridir. Uning merosi nafaqat kutubxonalarda saqlanadigan sarg'aygan sahifalar, balki bugungi zamonaviy tibbiyot, farmakologiya va psixologiyaning tirik poydevoridir. Biz kabi ilm-fan yo'lini tanlagan yoshlar uchun Ibn Sino siyosi — tinimsiz mehnat, yuksak tafakkur va insoniyatga beg'araz xizmat qilishning oliy namunasidir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abu Ali ibn Sino. "Tib qonunlari" (Al-Qanun fi-t-Tibb). 5 jildlik saylanma. – Toshkent: "Xalq merosi" nashriyoti / O'zbekiston Fanlar Akademiyasi Sharqshunoslik instituti. (Asosiy manba).

2. Abu Ali ibn Sino. "Salomatlikni saqlash borasida" (Kitob fi hifz as-sihha). – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
3. Ibn Sina (Avicenna). "The Canon of Medicine" (English translation). – New York: AMS Press. (Xalqaro nufuz uchun).
4. Sulstonov U. "Ibn Sinoning falsafiy qarashlari". – Toshkent: "Fan" nashriyoti, 1980. (Falsafa qismi uchun).
5. Mahmudov Q. "Ibn Sino va zamonaviy tibbiyot". – Toshkent: "Ibn Sino nomidagi nashriyot", 2000.
6. A. Kaziberdov, V. Mixaylova. "Ibn Sina. Bibliografiya". – Moskva: "Nauka", 1982. (Ilmiy aniqlik uchun).
7. Siraisi N. G. "Avicenna in Renaissance Italy: The Canon and Medical Teaching in Italian Universities after 1500". – Princeton University Press, 1987. (Yevropaga ta'siri qismi uchun).
8. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 4-jild, "Ibn Sino" maqolasi. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.